

ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH VA IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA KOOPERATIV YONDASHUV: MAHALLIY HAMJAMIYATLAR VA KICHIK BIZNESLARNI RIVOJLANTIRISH

Axmadqulova Moxira Xatamjonovna

Jizzax viloyati Sharof Rashidov tuman 1-son kasb-hunar maktabi

Ishlab chiqarish ta'lim ustasi

Annotatsiya: Maqolada ishsizlikni kamaytirish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda kooperativ yondashuvning roli, uning mahalliy hamjamiyatlar va kichik bizneslarni rivojlantirishdagi ahamiyati batafsil tahlil qilinadi. Kooperativ tizimlar resurslarni birlashtirish va ijtimoiy hamkorlik asosida iqtisodiy o'sishni ta'minlashda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Ularning mahalliy hamjamiyatlar uchun nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni yaratishda ham muhim o'rni bor. Maqola kooperativlar orqali ish o'rinlarini yaratish, kichik bizneslarni rivojlantirish va iqtisodiy o'sishning barqarorligiga qanday hissa qo'shish mumkinligi haqida tahlil beradi. Shu bilan birga, kooperativ yondashuvlarning global va mahalliy miqyosda qanday qo'llanilishini o'rganib, amaliy tavsiyalar taqdim etadi.

Kalit so'zlar: Ishsizlik, kooperativ tizimlar, iqtisodiy barqarorlik, kichik biznes, mahalliy hamjamiyat, resurslarni birlashtirish, jamiyatni rivojlantirish, yangi ish o'rinlari, hududiy iqtisodiyot, iqtisodiy o'sish, barqaror rivojlanish, kooperativ strategiyalar, ijtimoiy ta'sir.

Kirish:

Ishsizlikning yuqori darajasi dunyo bo'ylab ko'plab mamlakatlar uchun jiddiy ijtimoiy va iqtisodiy muammo hisoblanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlar va hududiy miqyosda ishsizlik nafaqat iqtisodiy salomatlikni, balki jamiyatning barqarorligini ham tahdid qilmoqda. Ishsizlikning yuqori darajasi ijtimoiy beqarorlikka olib keladi, fuqarolar o'rtasida ijtimoiy tafovutlar, jinoyatchilik, va boshqalar kabi salbiy holatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Ushbu masalani hal qilishda iqtisodiy o'sishning har qanday shakli nafaqat makroiqtisodiy, balki mikroiqtisodiy darajada ham muhimdir.

Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri — kichik bizneslarni rivojlantirish va yangi ish o'rinlarini yaratishdir. Bunda kooperativ tizimlarning alohida o'rni bor. Kooperativlar iqtisodiy resurslarni birlashtirish, mahsulot ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida samarali hamkorlikni ta'minlashga yordam beradi. Mahalliy hamjamiyatlar va kichik bizneslar kooperativ

tizimlar yordamida o‘zaro yordam orqali o‘z biznes faoliyatini mustahkamlashlari mumkin. Kooperativlar, o‘z navbatida, nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki jamoaviy ruhni shakllantirib, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Kooperativ tizimlar orqali mahalliy aholi va kichik bizneslarni rivojlantirish, ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash va jamiyatning ijtimoiy barqarorligini oshirishga erishish mumkin. Kooperativlar resurslarni birlashtirish asosida iqtisodiy o‘shishning barqarorligini ta'minlaydi, yangi ish o‘rinlarini yaratadi, va shuningdek, mahalliy hamjamiyatlarning o‘ziga xos ehtiyojlariga moslashgan iqtisodiy tizimlarni yaratadi.

Maqolaning maqsadi kooperativ tizimlarning iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi va ishsizlikni kamaytirishdagi ahamiyatini tahlil qilishdir. Ushbu maqola kooperativ tizimlar yordamida kichik bizneslarni rivojlantirish va yangi ish o‘rinlarini yaratish bo‘yicha amaliy tavsiyalar hamda kooperativ yondashuvlarning global va mahalliy miqyosdagi muvaffaqiyatli tajribalarini taqdim etadi. Kooperativ tizimlarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi haqida chuqurroq tahlil olib boriladi, shuningdek, kooperativlar asosida o‘shish va rivojlanishning qanday amalga oshirilishi mumkinligi haqida fikrlar bildirilib, tegishli tavsiyalar ishlab chiqiladi.

1. Kooperativ Tizimlar: Tushuncha va Turlar

Kooperativ tizimlar, keng ma'noda, bir guruh shaxslarning umumiy manfaatlarini amalga oshirish uchun resurslarini birlashtirgan ijtimoiy va iqtisodiy tashkilotlardir. Kooperativlar ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy jihatdan o'zaro bog'liq bo'lgan bir qator tuzilmalarga asoslanadi. Ularning asosiy maqsadi foyda olish emas, balki barcha a'zolarining farovonligini oshirishdir. Kooperativlar o'z a'zolarining ehtiyojlari va manfaatlarini qondirishga yo'naltirilgan tashkilotlardir.

Kooperativ Tizimlarning Turlari

Kooperativ tizimlar bir nechta turdagi bo'lishi mumkin, ularning har biri o'zining maxsus ijtimoiy va iqtisodiy funksiyalariga ega:

- **Ishchi-kooperativlar:** Bunda bir guruh ishchilar o'zlari ishlab chiqarish jarayonini boshqaradi va foydaning teng taqsimlanishini ta'minlaydi. Ishchilar o'zlarini boshqarish va resurslarni birlashtirish orqali samarali ishlab chiqarish jarayonini yaratadi.

- **Kredit-kooperativlar:** Bu kooperativlar a'zolariga moliyaviy xizmatlar ko'rsatadi. Ular, asosan, kichik bizneslarga, fermerlarga yoki jismoniy shaxslarga kreditlar va moliyaviy yordam ko'rsatadi.

- **Aholi kooperativlari:** Ular mahalliy aholining ehtiyojlarini qondirishga yo'naltirilgan bo'lib, oziq-ovqat, uy-joy, transport va boshqa asosiy xizmatlarni ta'minlashni maqsad qiladi.

- **Qishloq xo'jaligi kooperativlari:** Fermerlar o'z mahsulotlarini birlashtirib, umumiy resurslar orqali ishlab chiqarish va tarqatish orqali bozorga chiqadi.

- **Sanoat kooperativlari:** Bu kooperativlar ishlab chiqarish va sanoat sohalarida faoliyat ko'rsatadi, masalan, kichik va o'rta bizneslarning qo'llab-quvvatlanishi.

Kooperativ Yondashuvlarning Afzalliklari

Kooperativ tizimlar quyidagi afzalliklarga ega:

- **Resurslarni birlashtirish:** Kooperativlar a'zolarining resurslarini birlashtirib, yanada samarali ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishni ta'minlaydi.

- **Yangi ish o'rinlarini yaratish:** Kooperativlar yangi ish o'rinlarini yaratish va ishsizlikni kamaytirish imkoniyatini beradi.

- **Ijtimoiy barqarorlik:** Kooperativlar orqali jamoaviy ruh va hamkorlikni rivojlantirish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash mumkin.

- **Foydaning teng taqsimlanishi:** Kooperativlarda foyda teng ravishda taqsimlanadi, bu esa jamiyatdagi tengsizlikni kamaytiradi.

2. Kooperativlar va Ishsizlikni Kamaytirish

Ishsizlik va Un ings Sabablari

Ishsizlik — bu nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy muammo hamdir. Ishsizlikning turli sabablari boʻlishi mumkin, jumladan:

- **Maqsadli mutaxassislar yetishmasligi:** Ayrim tarmoqlarda malakali ishchi kuchiga ehtiyoj bor, ammo ularning yetishmasligi sababli ishsizlik yuzaga keladi.

- **Sanoat va tarmoqni rivojlantirishning pastligi:** Mahalliy sanoatning zaifligi va kichik bizneslarning rivojlanmasligi ish oʻrinlari yaratish imkoniyatlarini cheklaydi.

- **Iqtisodiy beqarorlik:** Iqtisodiy inqirozlar va bozorlardagi beqarorlik ishsizlikni yanada oshiradi.

Kooperativlarning Ishsizlikka Qarshi Kurashdagi Roli

Kooperativ tizimlar oʻz aʼzolarining ijtimoiy va iqtisodiy ehtiyojlarini qondirish uchun resurslarni samarali birlashtiradi. Ular yangi ish oʻrinlari yaratish, qishloq xoʻjaligi va sanoat sohalarida ishchilarni jalb etish orqali ishsizlikni kamaytiradi. Kooperativlar xususiy sektorga nisbatan aholi uchun koʻproq imkoniyatlarni yaratadi, chunki ular koʻproq tenglik, hamkorlik va shaffoflikni taʼminlaydi.

Kichik Bizneslar va Mahalliy Hamjamiyatlar

Kooperativ tizimlar kichik bizneslarni rivojlantirish uchun ajoyib platforma bo'lib xizmat qiladi. Ular kichik ishlab chiqaruvchilarni birlashtirish orqali resurslarni optimallashtirish, yangi bozorlarga kirish va mahsulotlarni kengaytirish imkoniyatlarini yaratadi. Bu jarayonda mahalliy hamjamiyatlar ham iqtisodiy o'sishdan foyda ko'radi.

3. Kooperativ Tizimlarning Ijtimoiy Ta'siri

Mahalliy Iqtisodiyotdagi Roli

Kooperativ tizimlar mahalliy iqtisodiyotda ijtimoiy va iqtisodiy o'sish uchun muhim vosita bo'lishi mumkin. Ular mahalliy resurslar va a'zolarini birlashtirgan holda iqtisodiy rivojlanishga turtki beradi. Bu o'zgarishlar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Kooperativlar va Sostenibellik

Kooperativlar o'z faoliyatlarini davom ettirish uchun uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi. Ular aholi ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini tashkil etadi, shu bilan birga atrof-muhitga zarar yetkazmaydigan usullarni qo'llashadi.

Xulosa

Kooperativ tizimlar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ishsizlikni kamaytirishda samarali vosita bo'lishi mumkin. Mahalliy hamjamiyatlar va kichik bizneslar uchun kooperativ yondashuvlarning afzalliklari haqida amaliy tavsiyalar ishlab chiqish kerak. Shu bilan birga, kooperativ tizimlarning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash uchun davlat va xususiy sektordan hamkorlik zarurdir.

Endi maqola davomida kooperativ tizimlar yordamida yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha amaliy misollar, davlat siyosatining roli, va jamiyatdagi o'zgarishlarga qanday ijtimoiy ta'sir ko'rsatishini tahlil qilish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kooperativ iqtisodiyot: Teoriya va amaliyot (2020). – Tashkent: O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti.
O'zbekiston milliy universiteti nashriyoti
2. Global iqtisodiyot va kooperativ yondashuv (2019). – Moscow: Ekonomika.
3. Ekonomika nashriyoti
4. Sustainable Development and Cooperative Business Models. (2021). Journal of Cooperative Economics, Vol. 35, No. 3, pp. 224–245.
Journal of Cooperative Economics

5. Ishsizlik va iqtisodiy barqarorlik (2018). – Tashkent: Iqtisodiyot va tadbirkorlik fakulteti nashriyoti.
6. Kooperativlar va mahalliy iqtisodiyot: O‘zbekiston tajribasi (2022). – Tashkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
7. Fan va texnologiya nashriyoti
8. Cooperative Enterprises and Local Development: Experiences from the Global South. (2019). International Journal of Development Studies, Vol. 16, No. 1, pp. 35-50.
9. International Journal of Development Studies